

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
Η δομή της ιστορίας.....	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ: Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ Η ΠΡΕΒΕΖΑ.....	20
Η αρχαία Εκκλησία της Νικοπόλεως	22
Τα “πέτρινα χρόνια” της Νικοπόλεως	33
Η άνοδος της Πρεβέζης και η επανεμφάνιση της Μητροπόλεως Νικοπόλεως	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΗΣ: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ.....	43
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ	45
<i>Αλαγονία (1933-1946)</i>	45
<i>Αθήνα (1947-1954)</i>	48
<i>Το Μοναστήρι της Βελανιδιάς (1955-1957)</i>	54
<i>Καλαμάτα (1957-1967)</i>	56
<i>Η Ιερά Σύνοδος (1968-1980)</i>	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΟΦΗ: ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΟΥ “ΑΓΙΟΥ ΠΡΕΒΕΖΗΣ” ΚΑΙ Η ΑΦΙΞΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ.....	68
Ο “άγιος Πρεβέζης”	69
Η εκλογή του Αρχιμανδρίτου Μελετίου.....	77
Η άφιξη του νεοεκλεγμένου Επισκόπου στην Πρέβεζα.....	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ο ΝΕΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ.....	91
ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ	93
<i>Στόχος 1^{ος}: Να αποκατασταθεί η πνευματική ακεραιότητα και αυθεντικότητα του κλήρου</i>	<i>95</i>
<i>Στόχος 2^{ος}: Να αποκατασταθεί η εκκλησιαστική εμπειρία από πνευματική, παραδοσιακή αλλά και αισθητική άποψη.....</i>	<i>108</i>
<i>Στόχος 3^{ος}: Να συγκροτηθούν οι πιστοί σε μέλη του Ενός Σώματος του Χριστού</i>	<i>119</i>
<i>Στόχος 4^{ος}: Να διαπαιδαγωγηθεί εκ νέου ο λαός</i>	<i>127</i>
<i>Στόχος 5^{ος}: Να καθιερωθεί υπόδειγμα μοναστικής ζωής</i>	<i>135</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ: Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ.....	142
Ο μοναχισμός στη σύγχρονη Έλλαδα	144
Η περίοδος της Πρεβέζης	150
Το χτίσιμο ενός σύγχρονου μοναστηριού	152
Η μοναστική ζωή στον Προφήτη Ηλία.....	157
Η προσωπικότητα της κοινότητας	165

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	173
<i>Αρχή 1^η: Η Εκκλησία είναι και πρέπει να παραμένει “του Θεού” και όχι “των ανθρώπων”</i>	<i>175</i>
<i>Αρχή 2^η: Ο Επίσκοπος και οι κληρικοί καθοδηγούν διά της μαρτυρίας του δικού τους παραδείγματος</i>	<i>183</i>
<i>Αρχή 3^η: Η Εκκλησία πρέπει να είναι παγκόσμια ως προς την προοπτική της και ενωτική στη δράση της</i>	<i>187</i>
<i>Αρχή 4^η: Η Εκκλησία πρέπει να καλλιεργεί τα εξωτερικά στοιχεία της πίστεως παράλληλα με τα εσωτερικά... ..</i>	<i>191</i>
<i>Αρχή 5^η: Η Εκκλησία πρέπει να εντάσσει τους μοναχούς στην κοινότητα, στον βαθμό που δεν παραβλάπτεται η αφιέρωσή τους</i>	<i>195</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΜΟΝΑΧΟΙ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	200
ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	202
<i>Αρχή 1^η: Να είσαι προετοιμασμένος “να αλλάξεις”, προκειμένου να παραμείνεις αναλλοίωτος για τον Θεό.....</i>	205
<i>Αρχή 2^η: Σκοπός μας η “αγία αφάνεια” με ξεστασιά, ανεκτικότητα και αγάπη</i>	207
<i>Αρχή 3^η: Κάθε μοναστήρι πρέπει να διατηρεί τον μοναδικό του ρόλο μέσα στην τοπική και την ευρύτερη Εκκλησία</i>	210
<i>Αρχή 4^η: Τα υγιή μοναστήρια πρέπει να είναι προετοιμασμένα να δίνουν μαρτυρία ζωής</i>	217

ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΤΟΥ ΒΙΒΑΙΟΥ BEAUTY FOR ASHES

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΜΕΛΕΤΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.....	223
---	-----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Να εμπιστεύεσαι τον εαυτό σου στον Κύριο με όλη σου την καρδιά και να μη στηρίζεσαι στη σύνεσή σου. Ό,τι κι αν κάνεις να σκέφτεσαι αυτόν, κι αυτός θα εξομαλύνει τους δρόμους σου.

Παροιμίες 3, 5-6

ΌΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΕΙΚΟΣΙ ΕΝΟΣ ΕΤΩΝ, είχα επιτύχει μια πολύ σημαντική αμερικανική υποτροφία, με σκοπό τη μελέτη των ορθόδοξων μοναχών ανά τον κόσμο. Στο ξεκίνημα αυτής της προσπάθειας, ένας γνωστός μου στην Αθήνα μου είπε πως, αν ήθελα να καταλάβω τον μοναχισμό, θα έπρεπε να ταξιδέψω όχι μόνο στο Άγιον Όρος, στην αιγυπτιακή έρημο και στην Ιερουσαλήμ, αλλά και σε μια μικρή πόλη, την Πρέβεζα, για να γνωρίσω έναν απλό μοναχό, τον επίσκοπο Μελέτιο. Σύντομα βρέθηκα να ταξιδεύω με το λεωφορείο για την Πρέβεζα, και, έξι ώρες αργότερα, βρέθηκα να κάθομαι αντικριστά μ' έναν άνδρα, που η ομοιότητά του με τις μορφές των εικόνων ήταν εντονότερη από οποιαδήποτε προηγούμενη ανάλογη εμπειρία μου. Με ρώτησε σχετικά με τα σχέδιά μου για τη χρονιά που θ' ακολουθούσε. Απαρίθμησα τους προορισμούς μου με ενθουσιασμό: κάπου δώδεκα χώρες, πολλά μοναστήρια και συνεχή ταξίδια, ελπίζοντας σε πολύωρες συζητήσεις με μοναχούς. Ζήτησα τη συμβουλή του, με την ελπίδα ότι θα μου έδινε χρήσιμες επαφές. Μου απάντησε: «Μην πας! Δεν θα μάθεις τίποτα για τον μοναχισμό περιπλανώμενος. Αν θέλεις να μάθεις για τον μοναχισμό, μείνε σ' έναν τόπο και

γίνε μέρος μιας κοινότητας». Τον ευχαρίστησα ευγενικά, αν και ενδόμυχα τον αμφισβητούσα: Σίγουρα, θα μπορούσα να μάθω περισσότερα μέσα από τα ταξίδια μου, αποκτώντας την εμπειρία πολλών διαφορετικών παραδειγμάτων μοναχισμού, αντί του περιορισμού μου σε τέσσερεις τοίχους. Ξεκίνησα λοιπόν το ταξίδι μου, επισκεπτόμενος όλα τα ξακουστά ορθόδοξα μοναστήρια ανά τον κόσμο και συνομιλώντας με εκατοντάδες μοναχούς. Πάντα, όμως, επέστρεφα νοερά στην Πρέβεζα, στους μοναχούς του Προφήτη Ηλία και στον επίσκοπο Μελέτιο. Ίσως να υπήρχε κάποια σοφία στη συμβουλή του επισκόπου.

Σχεδόν μία δεκαετία αργότερα, ήμουν απασχολημένος με τη συγγραφή μιας διδακτορικής διατριβής Θρησκευολογικών Σπουδών, με θέμα τη σχέση ανάμεσα στον επίσκοπο Καισαρείας Μέγα Βασίλειο και στους μοναχούς της εποχής του, του 4^{ου} αιώνας. Η εργασία όμως αυτή αποδείχτηκε ότι ήταν πρόκληση. Ως ιστορικός, δεσμευόμουν να στηρίζομαι μόνο σε στοιχεία – δεν θα μπορούσα να διατυπώσω έναν ισχυρισμό για τον οποίο δεν θα διέθετα στοιχεία. Όταν όμως το θέμα αφορά κάποιον που έζησε χίλια εξακόσια χρόνια πριν, τότε προκύπτει ένα αναπόφευκτο πρόβλημα: τα στοιχεία δεν έχουν αλλάξει εδώ και μιάμιση περίπου χιλιετία. Αν εξαιρέσει κανείς την περίπτωση της ανακάλυψης ενός κρυμμένου μυστικού χειρογράφου σε κάποια από τις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους ή κάτι παρόμοιο, μοιάζει δύσκολη η συγγραφή ενός βιβλίου, βασισμένου στα ίδια στοιχεία που εκατοντάδες άνθρωποι έχουν ήδη ερευνήσει διεξοδικά, για τη συγγραφή ισάριθμων περίπου βιβλίων. Όφειλα να κοιτάξω τα στοιχεία μ' έναν νέο τρόπο. Κατέληξα σε μια νέα μεθοδολογική προσέγγιση η οποία πλαγιοστρόφως με οδήγησε στη συγγραφή του βιβλίου *Ομορφιά από τις στάχτες*. Θα εξέταζα τις προκλήσεις που ένας σύγχρονος επίσκοπος είχε ν' αντιμετωπίσει στη σχέση του με τους μοναχούς και θα επιχειρούσα ν' αντλήσω συμπεράσματα από τη σύγχρονη πραγματικότητα, ώστε να κα-

τανοήσω εκείνη στην οποία έζησε ο Μέγας Βασίλειος. Η επιτροπή Φούλμπραϊτ πείσθηκε για την αξία του εγχειρίματος, και έτσι λοιπόν εγκρίθηκε χρηματοδότηση ενός χρόνου, ώστε να ερευνήσω τις σχέσεις επισκόπου-μοναχισμού στο σήμερα.

Η γυναίκα μου, ο νεογέννητος γιος μου κι εγώ, φθάσαμε στην Πρέβεζα το φθινόπωρο του 2000 και εγκατασταθήκαμε σ' ένα μικρό χωριό δίπλα στο Ιόνιο πέλαγος. Το αρχικό μου σχέδιο, να διαβάσω για τον Μέγα Βασίλειο και παράλληλα να συνομιλώ με τους μοναχούς που βρίσκονταν κοντά, ξεθώριασε, καθώς ένιωσα πως υπήρχε μια πολύ πιο ενδιαφέρουσα ιστορία να ειπωθεί. Ήταν μια ιστορία που κανείς ως τότε δεν μου είχε πει, και που οι άνθρωποι έδειχναν, ακόμη και τότε, διστακτικοί να μιλήσουν γι' αυτήν, ειδικά σε κάποιον ξένο όπως εγώ. Κάτι άκουσα για ένα σκάνδαλο με τον προηγούμενο επίσκοπο, για έναν νέο Αρχιμανδρίτη Μελέτιο, ο οποίος οδηγούσε κάποιους μοναχούς στο Άγιον Όρος, και για μέρες δοκιμασίας στο παρελθόν. Ήταν ένα μυστήριο για μένα, κι έτσι ξεκίνησα να συναρμώζω τα κομμάτια της ιστορίας, κρατώντας σημειώσεις όταν ανακάλυπτα καινούργια περιστατικά, προσπαθώντας να κατανοήσω τι είχε συμβεί, με ποιον και πότε. Δεν αναζητούσα έναν πνευματικό ήρωα, αλλά να καταλάβω τον κόσμο στον οποίο είχα βρεθεί. Συνειδητά, ούτε καν τη συγγραφή ενός βιβλίου δεν επιχειρούσα, αλλά μάλλον την ικανοποίηση της περιέργειάς μου. Παρ' όλα αυτά, το αποτέλεσμα που τελικά προέκυψε ήταν το βιβλίο *Ομορφιά από τις στάχτες*.

Στον σύγχρονο κόσμο, φαίνεται πως υπάρχουν ελάχιστες επιβεβαιωμένες ιστορίες που αφορούν περιπτώσεις πραγματικής πνευματικής μεταμόρφωσης· από την άλλη, τα μέσα ενημέρωσης και το κοινό φλερτάρουν με την τραγωδία, ειδικά όταν συμπεριλαμβάνεται η Εκκλησία. Το βιβλίο *Ομορφιά από τις στάχτες* έχει «αγγίξει» το αγγλόφωνο κοινό επειδή,

καθώς πιστεύω, μας υπενθυμίζει πως το Άγιο Πνεύμα δεν απουσιάζει από ανάμεσά μας. Το βιβλίο μάς παίρνει σ' ένα ταξίδι όπου δίνουμε μαρτυρία όχι για το χέρι του Επισκόπου Μελετίου ή των μοναχών του Προφήτη Ηλία, αλλά για το χέρι του Θεού. Αυτή είναι μια ιστορία του Θεού, την οποία είχα το προνόμιο να διηγηθώ.

Dr. Stephen R. Lloyd-Moffett
Οκτώβριος 2010
San Louis Obispo, Καλιφόρνια, Η.Π.Α.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΤΙΣ 28 ΜΑΡΤΙΟΥ 1980, ο νέος Επίσκοπος έφθασε στην Πόλη. Τον περίμεναν στην κεντρική πλατεία οι τοπικές αρχές, η φιλαρμονική της πόλεως και όλοι οι κάτοικοι. Ένας λαμπρός ήλιος τον έλουσε, καθώς βγήκε απ' το αυτοκίνητο. Ο νέος Επίσκοπος ήταν λεπτός και ασκητικός. Είχαν ακούσει ότι επρόκειτο για οσιακή μορφή. Στα μάτια τους φαινόταν απλός και αδύναμος. Το πρόσωπό του το φώτιζε μια παράξενη λάμψη και μια βαθιά γαλήνη.

Τον ακολουθούσαν πέντε νέοι μοναχοί – τα πνευματικά του παιδιά, οι μαθητές του. Ακόμη και η παρουσία τους ήταν κάτι καινούργιο και λιγάκι παράξενο. Η τοπική Εκκλησία είχε να δει μοναχισμό από μία γενεά τουλάχιστον. Αλλά και γι' αυτούς, το σχέδιό τους να ζήσουν στο Άγιον Όρος ματαιώθηκε, όταν ο πνευματικός τους πατέρας, ο Γέροντάς τους, εκλέχθηκε στο επισκοπικό αξίωμα. Η μόνη και η ησυχία του Άθω θα έμεναν για πάντα ένα όνειρο. Η πραγματικότητα τους τοποθετούσε στο κέντρο μιας επαρχιακής πόλεως που έσφυζε από ζωντάνια, και τους ανέθετε να αναθερμάνουν την πίστη ενός δύσπιστου ποιμνίου, που έφερε ακόμη τις ουλές των τραυμάτων μιας ιερατικής τραγωδίας. Όσο για τον Επίσκοπο, αυτός κοιτούσε τον κόσμο με συμπάθεια και απορία. Συμπάθεια μεν, επειδή ο λαός αυτός είχε σκανδαλιστεί από εκπροσώπους της Εκκλησίας, όταν ξέσπασε ένα από τα πιο διαβόητα εκκλησιαστικά σκάνδαλα της σύγχρονης περιόδου·

απορία δε, επειδή είχε ακούσει πόσο καχύποπτοι ήταν για τους “απ’ έξω”, πόσο έκρυβαν τα αισθήματά τους κι ακόμη ότι ήταν... “επισκοποφάγοι”.

Ο Επίσκοπος Μελέτιος εκφώνησε τον ενθρονιστήριο λόγο, το πρώτο κήρυγμα-καταστατικές αρχές, προς όλους.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια μελέτη όσων διαδραματίστηκαν μετά από αυτήν τη στιγμή. Θεμελιώνεται σε πολυάριθμες προσωπικές επισκέψεις μου στην Πρέβεζα κατά την εντεκάχρονη επίσημη εθνογραφική μου έρευνα και αφορά στην πνευματική μεταμόρφωση μιας πόλεως και στον ρόλο που έπαιξαν σ’ αυτήν ο τοπικός Επίσκοπος και το Μοναστήρι. Η μεταμόρφωση υπήρξε βαθιά. Το 1980, η Μητρόπολη Νικοπόλεως και Πρεβέζης αποτελούσε αιτία αμνηχανίας για την Ελλαδική Εκκλησία: ήταν διάτρητη από το σκάνδαλο και πνευματικά εγκαταλειμμένη. Η Πρέβεζα βρισκόταν αναμφίβολα σε μεγάλη αναστάτωση. Τριάντα χρόνια αργότερα, είναι μια από τις πιο σφριγηλές Μητροπόλεις σε όλη την Ελλάδα. Αυτή η εντυπωσιακή αναστροφή δεν συνέβη μέσα σε μια νύχτα και δεν έχει να προτείνει θαυματουργικές λύσεις. Επιπλέον, ο αγώνας συνεχίζεται ως σήμερα. Ωστόσο, ό,τι συνέβη και εξακολουθεί να συμβαίνει, διδάσκει και εμπνέει. Η ελπίδα μου είναι ότι, αν το κατανοήσουμε, θα αποδώσει καρπούς και αλλού.

Το βιβλίο αυτό άρχισε να γράφεται με την επιθυμία να κατανοηθεί αυτή η πνευματική μεταμόρφωση με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτελέσει παράδειγμα οδηγτικό και για άλλα μέρη του ορθόδοξου κόσμου. Το βιβλίο αυτό δεν προσφέρει ετομοπαράδοτες λύσεις, φθάνει μάλιστα ως το σημείο ν’ αμφισβητεί την πραγματική αξία ανάπτυξης τέτοιων προτύπων. Αντί να προσφέρει έναν τέτοιο οδηγό “μαγικών” λύσεων, διηγείται μια ιστορία. Σκόπιμα προσπάθησα να κάνω την ιστορία να στέκεται στα δικά της πόδια, χωρίς άμεσους παραλληλισμούς με προβλήματα των εκτός Ελλάδος εκκλησιών. Θα αφήσω τον αναγνώστη και την

αναγνώστρια να αντλήσουν τα δικά τους συμπεράσματα. Τα θέματα του βιβλίου –ο ρόλος του επισκόπου στον σύγχρονο κόσμο, η σχέση των μοναχών με τη σημερινή κοινωνία, η μεταμόρφωση μιας κοινότητας– αφορούν όλη την Εκκλησία. Πιστεύω ότι είναι διαχρονικά. Η πρόκληση που αντιμετωπίζουμε είναι να τα προσαρμόσουμε στις τρέχουσες καταστάσεις και στη δική μας εποχή.

Η ιστορία αυτή ορίζεται από μια τρισδιάστατη σχέση ανάμεσα στον Επίσκοπο, τους μοναχούς και τον λαό της Πρεβέζης. Συνεπώς, η ανάλυσή μου διαρκώς τα συσχετίζει. Προσπαθεί να εκθέσει λεπτομερώς την ιστορία, την περιρρέουσα ατμόσφαιρά της και τις συνέπειες αυτών των σχέσεων. Η δυναμική των σχέσεων δεν είναι πάντα θετική, ούτε αντανakλάται κάθε φορά βαθιά, στα άτομα που αφορά. Ωστόσο, την πραγματική αλλαγή τη φέρνουν τα συγκεκριμένα γεγονότα. Η ανάλυσή τους οδήγησε σε ευρύτερα ερωτήματα, κυρίως σχετικά με τη δική μου εργασία ως ερευνητού και μέλους της Εκκλησίας.

Μπορούν ποτέ οι σχέσεις μεταξύ ενός επισκόπου, της εκκλησίας του κι ενός μοναστηριού να αποδοθούν με λόγια; Ή πρόκειται για σχέσεις τόσο εγγενώς δυναμικές, ώστε η καταγραφή τους αναπόφευκτα να τις αλλοιώνει; Και όταν μια δυναμική λειτουργεί, μπορεί άραγε να επισημανθεί και να αναλυθεί με τρόπο εποικοδομητικό; Έχει άραγε κάποια αξία, αν τοποθετηθεί μέσα σε ένα διαφορετικό πλαίσιο; Με άλλα λόγια, ποιες σχέσεις είναι πανανθρώπινες και ποιες μοναδικές;

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Καθώς η ιστορία αποκτούσε σάρκα και οστά, πήρε τη μορφή της ανάλυσης ενός θεατρικού έργου. Το πρώτο κεφάλαιο αφιερώθηκε στο σκηνικό, στην πόλη της Νικοπόλεως, της

Πρεβέξης, και της ιστορίας της, από την εποχή του αποστόλου Παύλου μέχρι σήμερα. Το δεύτερο κεφάλαιο είναι μια χαρακτηριστική μελέτη του κυρίως πρωταγωνιστού του έργου, του Μητροπολίτου Νικοπόλεως και Πρεβέξης, Μελετίου· τον παρακολουθούμε από παιδί ως την απόφασή του να γίνει ιερέας, και ως το σημείο όπου δεν είχε πολλές πιθανότητες να γίνει επίσκοπος. Το τρίτο κεφάλαιο φέρνει στο προσκήνιο τη δραματική ένταση που διέπει την ιστορία: το σκάνδαλο που αναδύθηκε στην εκκλησία της Πρεβέξης και το οποίο οδήγησε στην έλευση του Μελετίου. Το τέταρτο κεφάλαιο είναι η κεντρική “ιστορία”: μια διαφωτιστική εξιστόρηση της μεταμορφώσεως που μπορεί να επιφέρει μια “αρχαία” πίστη εφαρμοσμένη στον σύγχρονο κόσμο. Το επόμενο κεφάλαιο θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια χαρακτηριστική μελέτη των μοναχών της Μονής του Προφήτου Ηλίου, μιας ποικίλης προελεύσεως και καμιά φορά “φευγάτης” ομάδος ανθρώπων, που άγονται από την πίστη τους και τους κοινούς τους δεσμούς με τον Επίσκοπο και πνευματικό τους πατέρα. Το τελευταίο κεφάλαιο εξετάζει τον μοναδικό ρόλο των μοναχών στη μεταμόρφωση της Πρεβέξης.

Τελικά, αυτή η μελέτη είναι μια ιστορία για έναν επίσκοπο, τους νεαρούς μαθητές του, και την πόλη στην οποία έφθασαν στις 28 Μαρτίου του 1980. Καθώς διηγούμαι την ιστορία, σκοπός μου δεν είναι ούτε να “αγιογραφήσω” κάποιον, ούτε να “ξεσκεπάσω”, αλλά περισσότερο να δώσω, κατά το δυνατόν, λεπτομερή περιγραφή της συγκεκριμένης πορείας μιας πνευματικής αλλαγής. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον, σε όλο το βιβλίο, προσπάθησα να διαπλέξω τις ιστορίες των πρωταγωνιστών με τη δική μου ανάλυση των κινήτρων που βρίσκονται πίσω από τη στάση τους. Προσπάθησα επίσης να έχω μια “ελεύτερη” τοποθέτηση απέναντι στις λεπτομέρειες. Ενώ κάποιες απ’ αυτές μπορεί, εκ πρώτης όψεως, να φαίνονται επιφανειακές και

ίσως περιττές, σκοπό έχουν να αποδώσουν την προσωπικότητα εκείνου που ενεργεί και να αποκαλύψουν τόσο τις αρετές του όσο και τις αδυναμίες του. Τέλος, η μελέτη αυτή δεν προσφέρεται ως πρότυπο εκκλησιαστικής “επιτυχίας” προς εξαγωγή· αυτό που προσφέρει κυρίως είναι παραδείγματα και στιγμιότυπα από έναν ζωντανό οργανισμό, την ώρα που μεταμορφώνεται. Είναι μια απίστευτη ιστορία για έναν επίσκοπο, ένα μοναστήρι και μια πόλη· μια μικρή επαρχιακή πόλη της Ελλάδος που, χάρη στη δική τους παρουσία, άλλαξε για πάντα μορφή.

τις πράξεις γίνεται αισθητή η παρουσία του Χριστού, οι άνθρωποι έρχονται κοντά, και η Εκκλησία ξαναφανερώνεται, κάθε στιγμή που θυσιάζουμε κάτι για τους άλλους.

* * *

Πολλές εκκλησίες ταυτίζουν την ιεραποστολική εργασία με μακρινές χώρες και άγνωστους λαούς. Αμέσως μόλις ήρθε, ο Επίσκοπος Μελέτιος προσδιόρισε ως χώρο ιεραποστολής το εσωτερικό πεδίο. Έβλεπε την ανάγκη δημιουργίας περισσότερων ευκαιριών, για να επικοινωνεί η Εκκλησία με τον κόσμο. Έπρεπε να δημιουργηθούν «ευκαιρίες εσωτερικής ιεραποστολής». Και οι ευκαιρίες αυτές ήταν εξίσου σημαντικές, στον βαθμό που θωράκιζαν τους πιστούς έναντι των κοσμικών προκλήσεων της σύγχρονης κοινωνίας. Ο Επίσκοπος Μελέτιος εξήγησε:

‘Όλοι κινδυνεύουμε να γίνουμε “άπολωλότα πρόβατα”. Και γι’ αυτό, οφείλουμε να πιαστούμε χέρι-χέρι και να κουβεντιάσουμε μεταξύ μας, όχι μόνο πολιτικά, όχι μόνο για το ποδόσφαιρο, όχι μόνο για το τι φάγαμε, τι ήπιαμε, πώς διασκεδάσαμε, πώς κουβεντιάσαμε ή κουτσομπολέψαμε στο καφενείο ή οτιδήποτε άλλο, αλλά να κουβεντιάσουμε πνευματικά θέματα, με βάση το άγιο Ευαγγέλιο και να κάνουμε κάποιο σοβαρότερο έργο. Αυτό είναι το έργο της Εκκλησίας. Να βοηθάει τον άνθρωπο να συναισθάνεται την αιώνια αποστολή του, να πλησιάζει, όσο το δυνατόν περισσότερο τον Σωτήρα Χριστό.

Οι χώροι που δημιουργήθηκαν χρησιμεύουν ως φάρoi που συγκεντρώνουν τους Χριστιανούς. Αποτελούν “αποδράσεις” από το πνεύμα του κόσμου. Εδώ η σκέψη και η συζήτηση κατευθύνεται προς τον Χριστό. Ίσως, σε προηγούμενες γε-

άλλον ένα χώρο όπου η Εκκλησία απλώνει το χέρι στους ανθρώπους που έχουν ανάγκη.

νιές, οι συζητήσεις αυτές να γίνονταν στα καφενεία και τις γωνιές των δρόμων. Ίσως, παλαιότερα, να μην χρειάζονταν τα πνευματικά κέντρα και οι ενοριακές αίθουσες. Στον σημερινό όμως κόσμο, δίνουν ευκαιρίες να ξαναζωντανεύει ένα πνεύμα, που κάποτε ανέβλυζε φυσικά. Ελκύουν τον κόσμο στο Σώμα του Χριστού, όχι μόνο μέσα από πνευματικά προγράμματα, αλλά και μέσα από καθημερινές αφορμές και εμπειρίες κοινές. Είναι σύγχρονα ιεραποστολικά κέντρα, σε μια χώρα που ατυχώς μόνον κατ' όνομα είναι "Χριστιανική".

Στόχος 4^{ος}: Να διαπαιδαγωγηθεί εκ νέου ο λαός

Στην Ελλάδα, συχνά η Ορθοδοξία συγχέεται με μια "γιαγιά-λογία", δηλαδή με μια απλοϊκή πίστη, όπου η γιαγιά ισχυρίζεται ότι ξέρει γιατί γίνεται το καθετί στην Εκκλησία, όσο κι αν οι εξηγήσεις της δεν είναι πάντα ακριβείς. Αυτή η "πίστη" θεμελιώνεται σε παραδόσεις του παρελθόντος, διατηρείται μέσα στους πολλούς συμβολισμούς του τυπικού, σε μια μάλλον "μυστηριώδη" θεολογία και σε μια ασαφή "γνώση", που μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά. Έτσι όμως, το γνήσιο ευαγγελικό μήνυμα γίνεται πιο "πολύχρωμο" απ' ό,τι πρέπει, και τελικά χάνεται ξεπέφτοντας σε μια τυπική τήρηση κάποιων εξωτερικών παραδόσεων. Οι πρακτικές αυτές κινδυνεύουν να γίνουν τόσο κοινότοπες, ώστε συχνά χάνουν τη συνάφειά τους με την ουσία. Στις περασμένες γενιές, η κοινωνική πίεση να διατηρηθούν αυτές οι "θρησκευτικές" παραδόσεις –*ακόμη και χωρίς να είναι κατανοητές*– ήταν τρομερή. Όμως στον σύγχρονο κόσμο, ακόμη και στην αγροτική Ελλάδα, αυτές οι πιέσεις έχουν εξασθενήσει. Και έγινε πλέον φανερό ότι "θρησκευτικές παραδόσεις" χωρίς εκκλησιαστική παιδεία δεν μπορούν να επιβιώσουν για πολύ. Τα αυτονόητα έχουν πια πεθάνει. Ας πούμε, δεν μπορεί κάποιος να πηγαίνει

στην Εκκλησία επειδή απλώς πήγαινε ...και η γιαγιά του! Η δικαιολογία «έτσι το παραλάβαμε» δεν είναι πλέον αρκετή για να κρατήσει μια στοιχειωδώς “πνευματική” ζωή. Έτσι, η προφανής έλλειψη εκκλησιαστικής παιδείας οδήγησε σε μια βαθιά πνευματική κρίση. Μια κρίση που φυσικά ήταν ορατή και στην Πρέβεζα του 1980: Ακόμη και οι λιγοστοί που πήγαιναν στην εκκλησία δεν ήξεραν καλά-καλά το γιατί.

Στην ανάγκη αυτή, ο Επίσκοπος Μελέτιος αντιπαρέταξε τη διδαχή: δύο ομιλίες την εβδομάδα επί τριάντα χρόνια και πάνω από εξήντα βιβλία. Για κείνον, αυτή η σχεδόν διαρκής διδασκαλία αποτελεί το κατ’ εξοχήν έργο του επισκόπου: «Ο δούλος του Χριστού [ο επίσκοπος] πρέπει να είναι απ’ όλα. Το έργο του όμως, το κυρίως έργο του, είναι να διδάσκει το ευαγγέλιο της σωτηρίας, να επαγρυπνεί στη διακονία του λόγου». Στόχος είναι να δημιουργήσει Χριστιανούς, οι οποίοι και πιστεύουν και γνωρίζουν την πίστη τους. Όπως λέει ένας κάτοικος: «Ο Μελέτιος έδωσε στους ανθρώπους να καταλάβουν τι σημαίνει να πηγαίνουν στην Εκκλησία. Να ξέρουν γιατί πρέπει να θέλουν να πάνε, και όχι να πηγαίνουν απλά επειδή είναι Κυριακή ή γιορτή. Αυτή είναι η μεγάλη διαφορά». Και ένας άλλος είπε κάτι παρόμοιο: «Η μεγάλη αλλαγή που έφερε ο Επίσκοπός μας και η συνοδεία του είναι ότι ο κόσμος ξέρει και καταλαβαίνει γιατί πάει στην Εκκλησία και τι είναι ο Χριστός για μας». Οπότε, οι αριθμοί δεν επαρκούν για να μετρήσουμε την πίστη μέσα σε μια Μητρόπολη. Καλύτερα, μου είπαν, να έχουμε έναν μόνο άνθρωπο μέσα στον ναό την ώρα της θείας Λειτουργίας, που να ξέρει γιατί βρίσκεται εκεί, παρά δέκα που να μην το ξέρουν. Σκοπός είναι να δημιουργήσουμε συνειδητούς Χριστιανούς, που να πιστεύουν μετά λόγου γνώσεως, και όχι από απλή συνήθεια.

Κύριο όχημα αυτού του παιδαγωγικού προγράμματος ήταν το κήρυγμα στη θεία Λειτουργία. Πολλοί προτεστά-

ντες, συνηθισμένοι από τη δική τους “λατρεία”, όπου το κήρυγμα παίζει πρωταρχικό ρόλο, θα παραξενεύονταν, αλλά πριν από τον Μελέτιο, κήρυγμα σπανίως υπήρχε. Και αν υπήρχε, ήταν λίγες προτάσεις στριμωγμένες λίγο πριν από την απόλυση. Όλα αυτά άλλαξαν και αποκαταστάθηκε η αρχαία μορφή του κηρύγματος, που ήταν το βασικό μέσο καλλιέργειας του λαού. Κάθε εβδομάδα, ο ίδιος και οι ιερομόναχοι της συνοδείας του σκορπίζονταν (συνήα με το λεωφορείο, πριν αποκτήσουν αυτοκίνητο) προς τις ενορίες, για να κηρύξουν σε κάθε γωνιά της Επαρχίας.

Οι ιερομόναχοι ξόδευαν αρκετό χρόνο, για να προετοιμάσουν τα κηρύγματα αυτά, συμβουλευόμενοι ο ένας τον άλλον, και όλοι μαζί τον Επίσκοπο. Ο χρόνος του κηρύγματος ήταν οι πολύτιμες στιγμές που θα έπρεπε να αιχμαλωτίσουν τον νου και την καρδιά των πιστών και να τους οδηγήσουν σε επίγνωση. Βγαίνοντας από τον ναό, στην είσοδο, οι πιστοί της πόλεως θα έπαιρναν κάποια ανακοίνωση για την ομιλία της επόμενης ημέρας στο Πνευματικό Κέντρο.

Η σειρά των βραδινών κηρυγμάτων της Δευτέρας – ξεκίνησε το 1980– είχε περισσότερο την καθιερωμένη μορφή ομιλίας, και γινόταν στο Πνευματικό Κέντρο της Πρεβέζης, με θέματα πιο πρακτικά: μοναξιά, σχέσεις, προσφορά αγάπης, αλλά και θέματα πίστεως ή αναφορές σε αγίους.

Δύο φορές τον μήνα λειτουργεί η Σχολή Γονέων, όπου οι γονείς καλούνται να παρακολουθήσουν μαθήματα για τον ρόλο τους ως Χριστιανών παιδαγωγών και συζύγων. Προσκαλούνται ειδικοί επιστήμονες, και τα μαθήματα έχουν κυρίως πρακτικό προσανατολισμό.⁸⁵

Έξχωριστό ενδιαφέρον για τον Επίσκοπο απετέλεσε η κατ΄ήχηση των νέων. Πριν από την άφιξη του Επισκόπου

85. Μερικά από τα θέματα που συζητήθηκαν πρόσφατα: «Προϋποθέσεις για μια ευτυχημένη οικογένεια», «Ο θυμός στη σχέση γονέων-παιδιού», «Από τον βάτραχο στον πρίγκιπα – μπορεί ο χαρακτήρας να μεταμορφωθεί με τρόπο μαγικό;»

Μελετίου, η Μητρόπολη είχε πολύ λίγες οργανωμένες ευκαιρίες για τους νέους. Υπήρχαν μόνο μερικά μαθήματα για μικρά παιδιά σε κάποιες από τις ενορίες. Σήμερα, σχεδόν κάθε ενορία της Μητροπόλεως προσφέρει κάποια μορφή κατηχήσεως, την οποία συχνά καθοδηγούν οι μοναχοί της περιοχής. Δεν πρόκειται φυσικά για κάποιο μοναδικό “πρόγραμμα”. Θα λέγαμε όμως ότι η προσέγγιση είναι όντως ξεχωριστή. Παρότι συνήθως οι γεροντότεροι κατηγορούν τους νεότερους, ο Επίσκοπος Μελέτιος ανέτρεψε την πρακτική αυτή με την παρακάτω ανάλυση:

Οι παλαιότερες γενεές, παρότι είχαν χάσει τη σωστή πίστη, κράτησαν μια υποχρεωτική επιφάνεια καθωσπρεπισμού, η οποία όμως δεν μπορούσε να επιβληθεί στα νιάτα. Διότι οι νέοι επιθυμούν το αυθεντικό. Και όταν βλέπουν ότι στους μεγαλύτερους δεν υπάρχει αυθεντικότητα, επαναστατούν. Αληθινά επαναστατούν! Εμείς, ως Χριστιανοί, και εγώ, ως ιερείς, και πνευματικός πατέρας και επίσκοπος, δεν κάνω τίποτε άλλο στη ζωή μου παρά να λέω σε όλους αυτούς: «Πρέπει να επιτύχετε τη γνησιότητα, την εσωτερική γνησιότητα, γιατί μόνον αυτή θα σας βοηθήσει να επιτύχετε όλα τα άλλα. Όχι πρόσοψη, όχι μάσκες». Οι νέοι πάντα έχουν μεγαλύτερο βάθος. Ζητούν το αυθεντικό. Και είναι κρίμα ότι αυτήν τη στιγμή βρίσκονται χωρίς οδηγό.

Ο Επίσκοπος Μελέτιος εδώ μεταθέτει το βάρος της ευθύνης. Όλη η Εκκλησία χρειάζεται να συνέλθει και να μετανιώσει. Όχι μόνο οι νέοι. Είναι χαρακτηριστικό ότι εμμέσως καταδικάζεται η κατήχηση που γινόταν στους νέους, η οποία συχνά στην Ελλάδα ήταν αποτυχημένη. Παρατηρεί:

Είναι λυπηρό να το λέμε. Όμως είναι αλήθεια. Σήμερα η “Εκκλησία”, δηλαδή εμείς οι αρχιερείς και οι ιερείς, έχουμε δυνατότητα κατηχήσεως μόνο στο επίπεδο των εκκλησιαζομένων. Και σε αυτούς όχι σε βαθμό ικανοποιητικό. Για πολλούς λόγους. Και με δική μας υπαιτιότητα, των κληρικών,

αφού δεν κάνουμε ό,τι καλύτερο και περισσότερο μπορούμε. Αλλά και χωρίς δική μας υπαιτιότητα, δεδομένου ότι είναι τραγικά δύσκολο να προσεγγίσει ο κλήρος ορισμένες ομάδες ανθρώπων και να κάνει υπεύθυνη δουλειά. Ωστόσο, το ενδιαφέρον των ποιμένων δεν πρέπει να περιορίζεται στα ενενήντα εννέα πρόβατα που είναι εντός της “αυλής”, σ’ εκείνους που μπορούμε να επηρεάσουμε. Έχουμε χρέος να αναζητούμε το “ένα”, το πλανώμενο. Που δυστυχώς τώρα δεν είναι μόνον ένα. Και δεν πλανάται στα όρη, αλλά σε τρισευρύτερες καταστάσεις. Μα δεν είναι αρκετό για τον ποιμένα να το “βρει”. Πρέπει και να το πάρει στους ώμους του, πρέπει δηλαδή να το βάλει στον σβέρκο του, επάνω στο κεφάλι του. Πρέπει, δηλαδή, να του φερθεί με ταπεινώση, με καλοσύνη, με στοργή, με αγάπη... Και έχω την εντύπωση ότι σε κάτι τέτοια χωλαίνουμε.⁸⁶

Στόχος μας χριστιανικής παιδείας δεν μπορεί να είναι απλώς η προσφορά γνώσεων γύρω από την Εκκλησία. “Κατήχηση” δεν θα έπρεπε να σημαίνει απλή απομνημόνευση προκατασκευασμένων προτάσεων. Είναι ανάγκη πρώτα-πρώτα να αγαπάμε τον νέο, «να τον πιάνουμε και να τον βάζουμε επάνω στο κεφάλι μας». Αυτό το κάλεσμα της αγάπης υπήρξε το βασικό συστατικό του παιδαγωγικού προγράμματος του Επισκόπου Μελετίου.

Τις ομιλίες και την κατήχηση των νέων έπρεπε να τις παρακολουθήσουν όλοι. Έτσι, παρότι ο Μελέτιος είχε πολλές δημοσιεύσεις κατά την περίοδο της θητείας του στην Ιερά Σύνοδο (είχε τότε δημοσιεύσει επτά βιβλία), το περιεχόμενο και το συγγραφικό του ύφος άλλαξαν όταν ήρθε στην Πρέβεζα. Σημειώνει ένας από τους ιερείς του: «Ο σκοπός ήταν να γράφονται σύντομα βιβλία με πνευματικά θέματα, και να είναι κατανοητά από τους ανθρώπους. Όχι, γράφουμε για να γράφουμε!»⁸⁷ Το ύφος των βιβλίων

86. *Στύλος Ορθοδοξίας*.

87. Ο Επίσκοπος είχε βραβευθεί από την Ακαδημία Αθηνών για το έργο του σχετικά με την Ε΄ Οικουμενική Σύνοδο.

αυτών είναι απλό, τα θέματα πάντοτε σαφή. Η Μητρόπολη δεν χάνει από τα μάτια της τον στόχο: να εκπαιδεύσει τους ανθρώπους στα θέματα της πίστεώς τους. Αλλά ο Επίσκοπος γνώριζε και τους κινδύνους του γραπτού λόγου και ήταν προσεκτικός, ώστε να αποφεύγει να δημιουργεί προβλήματα. Έλεγε:

Τα βιβλία που εκδίδει η Μητρόπολη, είτε δικά μου είτε άλλων συγγραφέων, επιλέγονται πάντοτε με ένα και μοναδικό κριτήριο: να βοηθήσουν τον αναγνώστη να βλέπει την ουσία της πίστεως, και να μην κολλάει σε λεπτομέρειες που αποπροσανατολίζουν διεγείροντας άκριτους φανατισμούς και φονταμενταλιστικές τάσεις, που ζημιώνουν διπλά την υπόθεση, δηλαδή το πνευματικό έργο της Εκκλησίας. Πριν αποφασίσουμε την έκδοση κάποιου βιβλίου, εξετάζουμε όχι μόνο αν απαντάει σε κάποιο ποιμαντικό αίτημα-πρόβλημα του ποιμνίου, αλλά –προπαντός άλλου– μήπως αντί να λύει, δημιουργεί προβλήματα.

Ο Επίσκοπος Μελέτιος αναγνώριζε ότι τα “πνευματικά” βιβλία είναι δυνατόν να προκαλέσουν τόση ζημιά όση και ωφέλεια. Σε γενικές γραμμές, απέφευγε να παίρνει ακραίες θέσεις, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι απέφευγε τα αμφιλεγόμενα ζητήματα. Την εποχή που συζητείτο η νομιμοποίηση των αμβλώσεων, στα μέσα της δεκαετίας του ’80, ο Επίσκοπος Μελέτιος έγραψε μια σειρά άρθρων και ένα μικρό βιβλίο, όπου ανέφερε τη θέση της Εκκλησίας πάνω στο ζήτημα. Όταν πάλι στην Ελλάδα ξεσηκώθηκε μεγάλος θόρυβος σχετικά με το σημείο του Αντίχριστου και το νόημα του αριθμού 666, και πάλι ο Επίσκοπος Μελέτιος έγραψε μια σειρά άρθρων και ένα βιβλίο, τα οποία εξηγούσαν την πατερική διδασκαλία της Εκκλησίας. Τα περισσότερα από τα έργα του είναι εμπνευσμένα. Έχει μεταφράσει και εκδώσει βίους Αγίων, κυρίως Ρώσων. Ιδιαίτερος αγαπητή στον κόσμο είναι η σειρά των βιβλίων που περιέχει τη σοφία των Ρώσων *στάρετς*. Συνέγραψε δε και ο ίδιος πέντε

βιβλία σχετικά με τον βίο συγχρόνων Αγίων. Πρόκειται για εμπνευσμένες ιστορίες, μεταξύ των οποίων και η ζωή και το έργο των δύο ανθρώπων που τον επηρέασαν πνευματικά, του πατρός Ιωήλ Γιαννακοπούλου και του πατρός Αγαθαγγέλου Μιχαηλίδη. Ωστόσο, τα περισσότερα έργα του είναι ιστορίες πίστεως, γραμμένες σε ύφος απλό. Το πιο αγαπητό απ' όλα είναι το βιβλίο με τίτλο «*Τι είναι ο Χριστός*», το οποίο βρίσκεται στην ενάτη έκδοσή του και έχει μεταφραστεί και σε άλλες γλώσσες. Τελικά το εκδοτικό πρόγραμμα επεκτάθηκε τόσο, ώστε το 1986, οι μοναχοί ξεκίνησαν τον δικό τους εκδοτικό οίκο, ο οποίος έχει μέχρι στιγμής εκδώσει πάνω από 80 τίτλους. Τα βιβλία, λόγω της χαμηλής τους τιμής, κυκλοφορούν ευρύτατα, ενώ μερικά μοιράζονται από τους ιερείς στα πνευματικά τους παιδιά ως απαντήσεις σε ερωτήματα πίστεως. Ο στόχος είναι παιδαγωγικός και όχι οικονομικός.

Από τον πρώτο μήνα της θητείας του Επισκόπου, η Μητρόπολη άρχισε να εκδίδει ένα μηνιαίο περιοδικό, κάτι το οποίο συνηθίζεται σε πολλές Μητροπόλεις. Συνήθως όμως τα περιοδικά αυτά αποτελούν συγκαλυμμένη διαφήμιση της Μητροπόλεως, αφού είναι γεμάτα ειδήσεις και φωτογραφίες για το πού πήγε ο Μητροπολίτης, με ποιον τέλεσε τη Λειτουργία κ.λπ. ή περιέχουν αιτήματα για χρηματοδότηση έργων. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτές οι προσπάθειες συχνά στοχεύουν στην αυτοπροβολή των επισκόπων, ενώ φορούν τον μανδύα της προβολής της Εκκλησίας. Οι πνευματικοί στόχοι σ' ένα τέτοιο περιοδικό δεν εξαλείφονται. Όμως, επισκιάζονται και συμπνίγονται από την παράλληλη παρουσίαση άλλων στόχων της Μητροπόλεως. Από την αρχή, ο Επίσκοπος Μελέτιος απέρριψε το μοντέλο αυτό. Επέμενε ότι το περιοδικό πρέπει να είναι ολοκληρωτικά αφιερωμένο σε πνευματικά θέματα. Σήμερα, οι συνδρομητές του περιοδικού «*Λυχνία*» στην Ελλάδα και στο εξωτερικό ξεπερνούν τις τρεισήμισι χιλιάδες.

Εκδίδεται σε 16.000 αντίτυπα κάθε μήνα και κυκλοφορεί και εκτός των ορίων της.

Αξίζει ακόμη να αναφέρουμε το ημερολόγιο τσέπης, που η Μητρόπολη εκδίδει και κυκλοφορεί κάθε χρόνο. Σε πολλές Μητροπόλεις, και αυτό μετατρέπεται σε άλλη μια ευκαιρία διαφημίσεως. Γεμάτο με φωτογραφίες του επισκόπου, των ιερέων ή των ναών. Η Μητρόπολη Νικοπόλεως το χρησιμοποιεί ως μέσον διδασκαλίας του λαού. Κάθε χρόνο επιλέγεται ένα διαφορετικό θέμα, πάντα με σκοπό να χρησιμοποιηθεί και αυτό ως παιδαγωγικό μέσο.

Παλαιότερα, υπήρχαν πολύ λιγότερα εκπαιδευτικά μέσα. Τα βιβλία ήταν σπάνια, και οι δημόσιοι χώροι, την εποχή των διωγμών, έδιναν τροφή στην καχυποψία. Ένα από τα καλά της σύγχρονης εποχής είναι η ποικιλία των τρόπων διακινήσεως των ιδεών και η αντίστοιχη ευκολία με την οποία αυτές διαδίδονται. Από το 1980 και εντεύθεν, η Μητρόπολη Νικοπόλεως τους αξιοποίησε όλους. Αποδύθηκε στο σημαντικό έργο της διαπαιδαγωγήσεως του λαού στα θέματα της πίστεώς του. Το αποτέλεσμα φυσικά δεν ήταν κάποια έκρηξη ενδιαφέροντος για την Εκκλησία, αλλά μια προφανής αλλαγή, η οποία λόγω του ότι επιτελείται στο εσωτερικό του ανθρώπου δεν είναι εύκολο να αναγνωριστεί από εξωτερικά σημεία. Ένας πιστός παρατηρεί:

Αν στην Εκκλησία πήγαιναν εκατό άνθρωποι, τώρα ίσως πάνε μόνο εκατόν είκοσι... Οι εξήντα-εβδομήντα όμως από αυτούς γνωρίζουν το γιατί πηγαίνουν. Υπάρχει τώρα στους ναούς ένας αριθμός –μικρός ή μεγάλος– ανθρώπων, οι οποίοι όμως ξέρουν τον λόγο για τον οποίον βρίσκονται εκεί... Ο πνευματικός μου πάντοτε λέει: «Αυτό που θέλω μέσα στην εκκλησία είναι έστω δέκα άνθρωποι, οι οποίοι όμως να έχουν επίγνωση τι σημαίνει ο Χριστός για τη δική

τους ζωή»... Και νομίζω ότι αυτός ο στόχος έχει επιτευχθεί! Και μόνο για τον λόγο αυτό, ο Επίσκοπος Μελέτιος έχει πετύχει!

Αν η πίστη μετριέται με το πόσοι κάθονται στα στασίδια, τότε το επίτευγμα είναι μικρό. Η “επιτυχία” για τον Επίσκοπο Μελέτιο μετριέται από το βάθος της πνευματικής ζωής των ανθρώπων της επαρχίας του. Οι καρποί της δημιουργίας ενός τέτοιου συνειδητοποιημένου πυρήνα αφοσιωμένων Χριστιανών θα φανούν μόνο μετά από πολλά χρόνια. Η αγιότητα γεννά αγιότητα, αλλά με αργό ρυθμό. Και εν τω μεταξύ, οι δυνάμεις που κλιμακώνονται εναντίον της βαθμυδόν ισχυροποιούνται. Όπως η πνευματική κατάρρευση της περιοχής προχώρησε σταδιακά, έτσι και η πνευματική ανύψωσή της είναι αργή και επίπονη. Και για την επίτευξη του μακροπρόθεσμου αυτού στόχου, χρησιμοποιούνται ως μέσα τα βιβλία και οι ομιλίες.

Στόχος 5^{ος}: Να καθιερωθεί υπόδειγμα μοναστικής ζωής

Στον Δυτικό κόσμο, ακόμη και μεταξύ των Ρωμαιοκαθολικών, οι μοναχοί, άνδρες και γυναίκες, παίζουν πια πάρα πολύ μικρό ρόλο στη ζωή των σημερινών Χριστιανών. Η ζωή τους, συχνά αποκομμένη από την κοινωνία και φαινομενικά αντιπαραγωγική, μοιάζει εντελώς αταίριαστη με τον θόρυβο της σύγχρονης ζωής. Συχνά, θεωρούνται ως απαρχαιωμένα κατάλοιπα μιας περασμένης εποχής, φηγούρες κατάλληλες μόνο για διαφημίσεις, χωρίς καμία σχέση με τη ζωή του μέσου πολίτη.

Το 1980, δεν υπήρχε μοναχισμός στην Πρέβεζα, τουλάχιστον επί μία γενεά. Τα πράγματα δεν ήταν πάντοτε έτσι στην περιοχή. Τον περασμένο αιώνα, υπήρχαν τουλάχιστον δέκα ζωντανά μοναστήρια στη Μητρόπολη, με αρκετούς